

Šmílův DAF

Bo 5772

4. švat 5772
28. leden 2012

Časy pro tento týden:

čas tfilin od 6:32 | šma jisrael do 8:56 | mincha od 12:37 | západ slunce 16:48 | tři hvězdy 17:23

začátek šabatu: 16:28 | konec šabatu: 17:40

Kratce | Bekicr

Šabat šalom,

co bylo dřív – slepice nebo vejce? Já tvrdím, že slepice, a dodávám, že to není zas tak důležité. Důležitá je ale ta otázka. Každá otázka je důležitá. Umění ptát se je jedním z pilířů judaismu, jak dokládá draša rav Sackse v tomto Dafu.

V sidře Bo se dočítáme o prvním příkazu, který nám Bůh dal jako národu, komunitě, pospolitosti. Tím příkazem je povinnost vést si kalendář a zahajovat každé novoluní nový měsíc. Roš chodeš nisan se tak stal prvním z prvních. A židovský národ se pak opakovaně přirovnává k měsíci. Známe midraš o stále se zvětšujícím a zmenšujícím Měsíci a patnácti generacích mířících ke slávě a patnácti generacích padajících do úpadku. Vědci uvádějí, že za krále Davida žilo v Izraeli na dva milióny Židů. Po babylonském exilu jich nebylo více než dvě stě tisíc. Počet Židů na světě se v době zničení druhého Chrámu smrskl z více než tři miliónů na devět set tisíc. Před druhou světovou válkou žilo na světě přes osmnáct miliónů Židů, dnes je nás nějakých třináct miliónů.

Existuje ale i jiný důvod, proč se židovský národ přirovnává k Měsíci. Úkolem Měsíce je odrážet sluneční svit a projasňovat noc. Prorok přiřkl Židům úkol být světlem národům. A ještě drobná poznámka. Měsíc dokáže na Zem odrazit světlo, které by se tam samo přímou cestou nedokázalo dostat. Zajímavé, ne?

A ještě neodvracejme oči od oblohy. Pesachový příběh si často pojíme s obětí beránka, ale ve skutečnosti zněl příkaz jinak. Bylo třeba obětovat SE (tedy ne české se = sebe, ale hebrejské SE), které v sobě zahrnuje berany i kozly. Beran (TALE) i kozel (GEDI) jsou znamením zvěrokruhu a Egyptané věnovali astrologii velkou pozornost. Beran v měsíci nisan vládne ránu, kdy Židé Egypt opouštěli, zatímco kozel (kozoroh) půlnoci, kdy došlo k desáté ráně. Upečení a snědení těchto symbolů mělo (podle Chatama Sofera) tento smysl: demonstrovat světu, že hvězdy lidem nevládnou. Že skutečným hybatelem událostí je jediný Bůh. Jistě ne náhodou je halachickým termínem pro nežidy výraz AKUM – služebníci hvězd a znamením zvěrokruhu.

Alijot | Rychloparaša

Kohen: Bůh posílá Mošeho za faraónem, aby ho varoval před další ranou - kobyilkami. Mimořádně ono "BO" doslova "přijď" říká Bůh Mošemu celkem třikrát. A vždy se tím myslí: "Jdi do paláce." Naproti tomu, když má jít Moše za faraónem k řece, říká mu Bůh: "LECH" (doslova "jdi"). Je známo, že egyptské rány lze rozdělit na tři skupiny (DECACH, ADAŠ, BEACHAV). Do paláce chodí Moše s Aharonem vždy při prostřední z ran v sérii (žáby, mor, kobyilky), úvodní rány (krev, divá zvěř a kroupy) se faraón dovídá u řeky. Třetí rána v sérii přichází bez varování. Faraónovi rádci navrhuji ustoupit a pustit Židy tři dny sloužit Bohu (o nic dalšího se nikdy nevyjednávají!), ale Bůh faraónovi zatvrdí srdce. Muže by pustil, ale Moše trvá na účasti všech, včetně žen a dětí. Důraz na účast dětí je pro judaismus typická.

Levi: Kobyilky ničí egyptské bohatství a faraón přiznává svou vinu. Volá si Mošeho a Aharona zpět a prosí je o odstranění té "hrozná rána". Když kobyilky odnese vítr, Bůh zatvrzuje faraónovo srdce, a tak další rána (tma) přichází bez varování. (Totéž se stalo i v případě vši a vředů.) Neobvyklá tma trvala tři (a podle Rašiho šest) dní. Egyptané jsou paralyzováni, Židé vidí. Vilenský Gaon HAGRA podotýká, že světlo i tma jsou stvořené entity. Tma není jen absencí světla. Obvykle ale platí, že světlo potlačuje tmu. V případě deváté rány byly přírodní zákony postaveny na hlavu a tma přebíjela světlo. Větu Tóry: "Nikdo neviděl svého druha, nikdo se nedokázal zvednout z židle," vysvětluje Chidušej HaRim takto: "Nejčernější tmou v životě člověka je stav, kdy nevidí nouzi svých bližních. V takovém případě sám upadá a nemůže pomoci ani sám sobě."

Šliší: Faraón je ochotný propustit Židy bez majetku, Moše nesouhlasí. Faraón hrozí Mošemu smrtí. Bůh oznamuje poslední a nejtěžší ránu.

Revii: Moše oznamuje smrt všech prvorozených. Ustanovení hebrejského kalendáře (ROŠ CHODEŠ). Příkazy o pesachovém beránku.

Chamiší: Moše sděluje starším lidu detaily o pesachové oběti, označení židovských domů atd.

Šiší: Smrt prvorozených. Židé opouštějí Egypt po 210 letech otroctví, 430 let od smlouvy, kterou Bůh uzavřel s Avrahamem.

Švii: Příkazy o prvorozených. Příkaz o tfilin. Pesach.

Haftara (Jirmejahu 46:13-28): Proroctví o pádu Egypta.

Micvot sidry Bo (výběr)

ASE (příkazy):

1. Posvěcení nového měsíce (Kiduš hachodeš)
2. Obětování pesachového beránka (Šchitat hapesach)
3. Jíst maso pesachového beránka (Achilat baser hapesach)
4. Zničit chamec (Hašbatat hachamec)
5. Jíst maces (Achilat maca)
6. Vyprávět o východu z Egypta (Sipur jeciat micrajim)
7. Vykoupit prvorozeného osla (Pidjon peter chamor)

LO TAASE (zákazy):

1. Nejíst maso pesachového beránka syrové nebo uvařené (Na umevušal)
2. Neponechat z masa pesachového beránka (Lo lehotir)
3. Nevlastnit chamec na pesach (Lo jimace)
4. Nejíst nic obsahující chamec na pesach (Lo leechol)
5. Nedat jíst maso pesachového beránka cizinci (Ger tošav)
6. Nevynést maso pesachového beránka ven (Lo lehoci)
7. Nezlámat kost pesachového beránka (Lo lišbor)
8. Neobřezaný nesmí jíst maso pesachového beránka (Arel)

Rabbi Sacks: Nenávist a svoboda

Jeden detail v příběhu o východu z Egypta je neobvykle zdůrazněn, přitom ale na první pohled nedává žádný smysl. Vše začíná příkazem: „Bůh Mošemu řekl: „Promluv k lidu, ať si každý od svého druha a každá žena od své družky vyzádná stříbrné a zlaté náčiní!“ A končí jeho naplněním: „A synové Jisralele učinili dle Mošeho slova a vyzádnali si stříbrné a zlaté náčiní a pokrývky. A oni jim půjčili, protože Hospodin dal tomu lidu v očích Egyptanů přízeň, a opustili Egypt.“

K čemu stříbro a zlato? Izrael opouštěl otroctví v hrozném spěchu (ani nevykynulo těsto) a Egyptané „naléhali“, tak proč Bůh trval na nutnosti vzít si s sebou dary, které lze v poušti jen stěží užít? A náš zmatek ještě prohlubuje vědomí, k čemu bylo později zlato užito – na ulití zlatého telete.

Přesto nelze pochybovat o tom, že tento detail byl pro celý příběh klíčový, protože Bůh jej zmiňuje již při prvním setkání s Mošem, když říká: „Vím, že vám král nedovolí odejít ani po dobrém, ani pod hrozbou pevné ruky. Vztáhnu však svou ruku a budu bít Egypt všemi svými divy, které v něm učiním, dokud vás nepropustí. Navíc tomuto lidu poskytnu přízeň v očích Egyptanů, a až budete odcházet, neodejdete s prázdnou. Každá žena požádá sousedku odvedle i z domu o stříbrné a zlaté věci a o pokrývky, naložíte je na své syny a své dcery a vypleníte Egypt!“

Proč to bylo tak důležité? Hádanku rozluštíme až zpětně, při četbě poslední z Mojžíšových knih. Tam se nejprve uvádí: „Byl-li ti prodán tvůj bratr, Hebrejec nebo Hebrejka, budou ti sloužit šest let, počátkem sedmého roku je od sebe propustí! A až ho budeš od sebe propouštět, nepropust' ho s prázdnou! Dej mu výslužku ze svého bravu, ze svého mlatu a ze svého vinařství, dej mu, čím ti Hospodin, tvůj Bůh, požehnal! Měj na paměti, že jsi sám býval otrokem v zemi egyptské, a že tě Hospodin, tvůj Bůh, vysvobodil, proto ti dnes přikazují totéž!“ A posléze zde nacházíme i nejpřekvapivější z příkazů Tóry: „Jelikož je tvůj bratr, nehnuš si Edomce, a nehnuš si Egyptana, protože jsi byl usedlíkem v jeho zemi!“

Pozoruhodné! Izraelci byli Egyptany krutě zotročení a jistě jim nedlužili žádnou „vděčnost“. Naopak, mají právo cítit odpor. Přesto trvá Bůh na tom, že by tomu tak nemělo být. Proč? V tomto bodě se dotýkáme jednoho z klíčových rysů svobodné společnosti. Lidé vedení nenávistí nejsou a nemohou být svobodní. Kdyby byli Židé zatíženi nenávistí a touhou po pomstě, mohl by je Moše vyvést z Egypta, ale nedokázal by vyjmout Egypt z jejich mysli a srdcí. Chcete-li být svobodní, musíte se zbavit nenávisti.

Je zásadní rozdíl mezi životem s minulostí a životem v minulosti. Judaismus je náboženství paměti. Vzpomínáme na východ z Egypta každý rok, dokonce denně. Ale děláme to v zájmu budoucnosti, ne minulosti. „Neutiskuj cizince,“ říká Tóra, „protože víš, jaké to je být cizincem.“ Jinými slovy: to, čímž jsi trpěl, nepůsob jiným. Paměť je morální výzvou.

Řečeno Santayanovými slovy: „Ti, kdo si nepamatují minulost, jsou určeni k jejímu zopakování.“ Židé vzpomínají na svou minulost právě proto, aby se neopakovala. Moše nám to v Tóře zdůrazňuje: „Pamatujte si, ale ne proto, abyste v sobě živili nenávist.“ Proto je nutné udělat tlustou čáru za minulostí. Proto musel být otrok propuštěn bez povinnosti se vykoupit, proto mu musel jeho pán dát přiměřené dary. Tyto dary nebyly „kompenzací“ za „utrpené“ otroctví, protože neexistuje způsob, jak vrátit čas a roky strávené v otroctví. Ale existuje způsob, jak zajistit, aby rozchod byl proveden v „dobré vůli“. Dary umožnily bývalým otrokům dosáhnout emočního vyrovnání, vzbudit pocit nového začátku, protože ten, kdo byl obdarován, zjišťuje, že je těžké nenávidět. To je skutečný význam stříbra a zlata získaného od Egyptanů na výslovný Boží příkaz. Možná i proto přeložil Benno Jaakov výraz VENICALTEM (2M 3: 22) ne jako „vypleníte“, ale „zachráníte“ Egypt. Vybrané dary dokazovali, že Egyptané nejsou kolektivně vinní, že skutečnými hříšníky byli jen faraón a jeho rádci.

Poselství Tóry je stále aktuální i na počátku jedenadvacátého století, v době plné etnických a náboženských konfliktů, a zní: „Chcete-li být svobodní, musíte se zbavit nenávisti.“

Rabbi Sacks: Povinnost otázky

Jistě není náhodou, že se Tóra při popisu poslední rány a východu z Egypta třikrát vrací k tématu dětí a povinností rodičů vychovávat. Jako Židé víme, že k obraně země je nutná armáda, ale obrana civilizace není možná bez vzdělání. Stane-li se svoboda samozřejmostí, hrozí, že se vytratí. Nepředají-li rodiče dětem své vzpomínky na nabytí svobody, na úsilí a boje se svobodou spojené, hrozí, že děti na své cestě vpřed zabloudí a ztratí se.

Co ovšem může překvapit, je skutečnost, že Tóra ve dvou ze tří případů zdůrazňuje fakt, že se děti musí ptát. „Až se tě děti zeptají: Co to znamená?“ „A stane se, že se děti budou ptát: „K čemu je ti to dobré?“ A ještě jednou se v Tóře (v páté knize) opakuje situace s dětskou otázkou: „Jaký je význam těchto nařízení a zákonů, které nám Bůh ukládá?“

Jediný případ, kdy není zmíněna otázka, začíná takto: „Ten den budeš svému synovi vyprávět.“

Tato čtyři místa se stala podkladem, na němž jsou v pesachové Hagadě představeni čtyři typy dětí – moudré, hříšné, hloupé a to, které se neumí ptát. Rabíni nás učí, že se na sederové večeri musí děti ptát, vyprávění o východu z Egypta musí být uvozeno otázkou a má být odpovědí na ni, je povinností rodičů vést děti k otázkám a pokud se ještě děti neumí ptát, je třeba je to naučit.

Tento stav má daleko k přirozenosti. Jde spíš proti proudu historie. Většina tradičních kultur vnímá rodiče (a učitele) jako ty, kdo předávají a přikazují. Děti mají poslouchat. Staré anglické přísloví říká, že děti mají být vidět, ne slyšet. Poslušnost dětí je bohubíba, uvádí známý křesťanský text. Když učil Sokrates žáky ptát se, byl Athéňany odsouzen, protože „kazil mládež“. V judaismu je to ale jiné. Je naší náboženskou povinností vést děti k otázkám, díky nimž rostou.

Judaismus je vzácný fenomén. Víra založená na otázkách. Hlubokých, provokativních a často otrásajících samotnými základy víry. Avrhama se ptal Boha: „Copak může být Soudce světa nespravedlivý?“ A Moše se Ho ptal: „Proč si na tento lid uvalil všechno to zlo?“ Jeremiáš se ptá: „Proč se hříšníkům daří, proč mají bezbožníci snadné živobytí?“ Celá kniha Job je plná otázek a i Boží odpověď je v podstatě otázka. Na ješivách se nejvíce cení dobrá otázka. Učitelé tam žáky za otázky chválí: Du fregst a gute kaše.

Isadore Rabi, nositel Nobelovy ceny za fyziku, byl jednou dotázán, proč se stal vědcem. Odpověděl: „Díky mé matce. Když se děti vrací ze školy, ptají se jich rodiče většinou: Co jste se dnes ve škole naučili? Ale o na se ptala: Zeptal ses dnes ve škole na něco? To byl důležitý rozdíl. Umění klást dobré otázky mě udělalo vědcem.“

Judaismus není náboženstvím slepé poslušnosti. V případě náboženství s šesti sty třinácti příkazy je to možná překvapivé, ale hebrejšтина skutečně nemá slovo pro „poslušnost“. Místo něj užívá Tóra výraz ŠMA, které je prakticky nepřeložitelné, protože znamená zároveň naslouchat, slyšet, chápat, rozumět a reagovat. Tak je do samé podstaty hebrejského vědomí zanesen fakt, že máme za povinnost snažit se pochopit Boží vůli, ne ji jen slepě poslouchat.

Věříme, že inteligence byl nejvyšší dar, který dal Bůh lidem. Výrazu „stvořen k Božímu obrazu“ Raši rozumí takto: nadán schopností chápat a rozlišovat. První prosbou v každodenní modlitbě Šmone esre je prosba poznání, porozumění a pochopení. Jedním z nejdůležitějších rabínských nařízení je povinnost odříkat příslušné požehnání při spatření nežidovského vzdělance. Nejenže tím uznávají moudrost i jiné než vlastní kultury, ale ještě za ní děkují Bohu.

Historik Paul Johnson jednou rabínský judaismus nazval starobylým a efektivním nástrojem na výrobu intelektuálů. Do velké míry za to vděčíme faktu, že se vzdělávání, výchova, školy, učebny a ješivy staly v obcích absolutní prioritou. Studium Tóry stojí nad modlitbou. Učení je celoživotním úkolem. Být učitelem nejvyšším posláním.

Ale ještě víc vděčíme způsobu, jakým učíme. Podporou otázek. Snahou zkoumat, analyzovat, rozebírat. Ti, kdo jsou si svou vírou jistí, se nemusí bát otázek. Bojí se jen ti, kdo mají tajemství a potlačené pochyby.

Je jasné, že ne na každou otázku je odpověď. Ale i to se musí děti naučit. Něco člověk pochopí až věkem a zkušenostmi, něco vyžaduje hlubší znalosti. Když ale učíme děti se ptát, ctíme onen nejvyšší dar, který dal Bůh lidem. A žádná jiná víra nectí lidský rozum více.

Sidra v číslech | Šijury a aktualitky

- 15. sidra v Tóře (z 54), 3. sidra v knize Šemot (z 11), 14 paršiot, 8 otevřených, 6 zavřených, skládá se z 106 vět, 1655 slov a 6149 písmen, 20 MICVOT - 9 příkazů a 11 zákazů
- Připomínáme jahreszeit Miki Rotha (zemřel 4. švatu před 12ti lety)
- Daf jomi: Erchin 15 | Mišna: Bejca 1:2

Svět Doopravdy | Neklama

Jedním z fenoménů pražské židovské obce je pěvecký soubor Mišpacha (Rodina), kterým postupně prošlo několik desítek příbuzných i nepříbuzných Mikiho Rotha, jehož úmrtí si tento šabat připomínáme.

CD a zpěvníky je možné objednat [zde](#).

O Mišpaše kdysi napsala Helena Klímová toto:

Bylo jednou několik žen, zpívaly si jen tak pro sebe. Občas jim přizvukovaly děti. Pět matek a pět dcer, dvě dvojice sester, čtyři tety a čtyři neteře. Celkem kolik? Celkem deset duší ženského pohlaví. Občasnou přítomností kytary bývaly pak ženy obohaceny o jednoho muže a současně o další tři příbuzné. Samá „mišpoche“, řekl by Karel Poláček, neboli příbuzenstvo, rodina, jazykem vznešeným pak – MIŠPACHA...

A o Mišpaše ještě trochu jinak:

Soubor Mišpacha se už od začátku 80. let věnuje interpretaci židovského folklóru, ať už s duchovním nebo světským zaměřením. Svoji autenticitu si uchovává především díky těm málo pamětníkům, kteří představují kontinuitu mezi minulostí a budoucností. Miki Roth si přinesl ze svého dětství mnoho písní, z nichž některé jsme neobjevili v žádných zpěvnících ani na žádných nahrávkách. Fungují zde tedy jako pramenný materiál. Miki Roth a celý soubor Mišpacha tím, že přibližuje zaniklou lidovou kulturu, pomáhá odstraňovat přehradu intolerance, predsudků a neznalosti a přesahuje věkové, kulturní i jazykové bariéry. Poslouchejte nás srdcem tak, jak se naše zpěvy snaží promlouvat k vám. Neboť jak praví chasidské přísloví: „Z nebeských síní je síň hudby ta nejmenší a nejnižší, avšak tomu, kdo se chce přiblížit Bohu stačí, aby vstoupil jen do ní.“

Kompletní archív všech čísel Dafu je k volnému užití na www.doopravdy.cz/daf.